

та звітності перед ним. Але, що важливо, що в умовах окупації це були місцеві люди, які вочевидь намагалися використати всі можливості для підтримки мирного населення.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Система управління окупованими територіями України // Україна в Другій світовій війні: погляд з ХХІ століття : іст. нариси / ред. кол.: В. А. Смолій (голова редколегії), Г. В. Боряк, Ю. А. Левенець, В. М. Литвин, О. Є. Лисенко (відп. ред.) [та ін.] ; НАН України, Ін-т історії України. К. : Наукова думка, 2011. Кн. 1. С. 346-348.
2. «Україна. Друга світова війна». 1939–1945» Гончаренко О.М., Куницький М.П., Лисенко О.Є. Система органів місцевого управління на території райхскомісаріату «Україна» та «військової зони». 1941–1944 рр. / НАН України. Ін-т історії України. К., 2014. 151 с.
3. Шайкан В. О. Колабораціонізм на території райхскомісаріату «Україна». К.: Мінерал, 2005. 452 с.
4. Каліщук О. Феномен колабораціонізму у правовій системі України: історична ретроспектива та сучасні виклики. Архіви // Літопис Волині. 2023. № 28.
5. Державний архів Вінницької області (Далі – ДАВіО). Ф.Р-1312, оп.1, спр.3, 6 арк.
6. ДАВіО. Ф.Р-1312, оп.1, спр.2, 8 арк.
7. ДАВіО. Ф.Р-1311, оп.1, спр.8, арк. 9.
8. ДАВіО. Ф.Р-1311, оп.1, спр.5, арк. 32–34

***Валентина Гребеньова, Віктор Косаківський* ВІДНОВЛЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ КЛЕМБІВСЬКОЇ АРТІЛІ «ЖІНОЧА ПРАЦЯ» (1944-1949)**

У статті висвітлено відновлення та розвиток діяльності артілі «Жіноча праця» с. Клембівка Ямпільського району Вінницької області, нині Ямпільської міської громади Могилів-Подільського району Вінницької області, в 1944-1949 рр.

Ключові слова: артіль, Клембівка, художня вишивка, ручна робота, килимарство, килимові вироби, кооперативна промисловість.

Valentyna Hrebenova, Viktor Kosakivskyi
RESTORATION OF ACTIVITIES OF THE KLEMBIVKA ARTEL
«WOMEN'S LABOR» (1944-1949)

The article highlights the restoration and development of the «Women's Labor» artel in the village of Klembivka, Yampil district, Vinnytsia region, now the Yampil city community of Mohyliv-Podilskyi district, Vinnytsia region, in 1944-1949.

Key words: artel, Klembivka, artistic embroidery, handmade, carpet weaving, carpet products, cooperative industry.

У сучасному житті художні промисли України привертають увагу та викликають зацікавленість. Дізнаючись про їх розвиток у воєнні та повоєнні 40-ві рр. ХХ ст., продовжуємо акцентувати увагу на виробництві і збагаченні нових розробок зразків і моделей того часу.

Для повноцінного всебічного аналізу проблематики нашої статті необхідно звернутися до комплексних історичних досліджень, які охоплюють широкий спектр про народне мистецтво загалом і його галузі й різновиди, зокрема. Насамперед, це праці Т. Кара-Васильєвої [1], Р. Захарчук-Чугай [2], К. Сусак [3], Є. Причепій, Т. Причепій [4] тощо, в яких проаналізовано мистецтво вишивки.

Історичні та технологічні традиції українського килимарства вивчали Я. Запаско [5], Т. Кара-Васильєва, Т. Чегусова [6, 7], О. Падовська [8], С. Нечипоренко [9] тощо.

Дослідженню окремих питань, що присвячені вивченню відновлення та розвитку художніх промислів України в 40-х роках, привертають увагу праці А. Варивончик [10], Т. Кароєвої, В. Гребеньової, Н. Жмуд [11 – 13] тощо.

Розвиток вишивки, килимарства та ткацтва у с. Клембівка вивчали О. Прусевич [14], Л. Білозерова [15] та С. Віннік [16-17]. Про інтерес до клембівської вишивки свідчать етнофестивалі «Мамину сорочку пригорну до серця», які періодично проводяться у Клембівці [18].

Джерелом для даної розвідки послуговували архівні матеріали, що зберігаються у Державному архіві Вінницької області. Хронологія цих документів охоплює період 1944-1949 років [19 – 22].

Мета статті — з'ясувати особливості відродження і розвитку артілі «Жіноча праця» у воєнні та повоєнні роки.

Виникнення осередку народної вишивки на південному сході Поділля в с. Клембівка Ямпільського повіту Подільської губернії (нині Ямпільської міської громади Могилів-Подільського району Вінницької області) відноситься до 70-их рр. ХІХ ст. Дослідник подільської вишивки О. Прусевич ще на початку ХХ ст. зазначав, що Текля Маньківська, дружина поміщика Е. Маньківського, з сусіднього с. Борівки Ямпільського повіту, звернула увагу на вишивки клембівських селянок, заохочувала їх замовленнями. Вона також давала їм зразки

європейських вишивок (швейцарських і грецьких). І маючи широке коло знайомств, розповсюджувала їх як у країні, так і за кордоном. Так домашнє ремесло у Клембівці стало промислом. Цьому сприяли також перекупники-євреї, а з 90-х рр. і українські селяни. Сприяла поширенню і поміщиця Соломея Ярошинська з с. Дзигівки, яка робила їм замовлення. Після 1902 р. клембівська вишивка вийшла на міжнародний рівень. Її постачали у Англію, Німеччину і Данію. На виставках у Турині, Берліні і інших європейських містах праця клембівських вишивальниць була відзначена преміями. Жодна з великих виставок у Російській імперії початку ХХ ст. не обходилась без клембівської вишивки [14, с. 312-313].

Вперше за кордоном клембівська вишивка була представлена на Всесвітній виставці у Чикаго ще у 1893 р. Її представила пані Декар'єр. Ще 1892 р. Михайло Коцюбинський у своїй статті «Вироби селянок з Поділля на виставці в Чикаго» писав, що «в Клембівці усі селянки – і дівчата, і молодиці вміють гаптувати та ткати «бомбак», себто полотно, на котрім гаптують... Полотно, звичайно, тоненьке та вузьке, жовтувате, дуже гарне на вигляд. Селянки купують його на празникові сорочки; а пані – на сукні, що останнім часом дуже увійшло у моду. На такому полотні й гаптують золотими та срібними нитками – «широм», а самий спосіб гаптування називають «низзю». ... На ярмарках, по городах і по містечках на Поділлі, часто можна зустріти віз, наладований сувоями бомбакового полотна та вишивками. То клембівські гаптарки вирядили в світ свої вироби, вибравши якого меткого селянина, що згодився за певний відсоток від проданого пуститись в крамарську мандрівку... Отсі-то вироби подільських селянок й фігурують на виставці в Чикаго, яко експонати пані Декар'єр» [18; 23, с. 19-20].

З 1906 р. клембівчани представляли своє мистецтво на виставках у Києві.

Ідея створення першої артілі у с. Клембівка належала місцевим жителям – Петру Головатому, Омеляну Єренієву та Степану Крижанівському. З відповідним клопотанням вони звернулись у повіт, а згодом і в губернське земельне управління. Знайшлася і назва артілі – «Українка». Лише 27 квітня 1914 р. артіль було засновано, але з іншою назвою – «Наша польза». Однак проіснувала вона недовго [14, с. 314; 16, с. 53].

В період Національної революції 1917-1921 рр. кустарні промисли зазнали значних збитків. Їх відновлення розпочалося в 1921-1922 рр. Їх розвитку сприяв й декрет радянської влади від 7 червня 1921 р. «Про кустарну та дрібну промисловість», в якому йшлося по необхідність сприяння кустарям, об'єднанням в артілі і кооперативні спілки, з боку державних органів. З 1922 р. в Україні відбувається інтенсивний процес організації артілей під керівництвом Українкустарспілки – Всеукраїнського союзу кустарно-промислових кооперативів [24, с. 16].

У 1925 р. в с. Клембівка з'явилася артіль «Жіноча праця», яка швидко поширилася, маючи двадцять п'ять філій по всій області. Головою артілі був В. Полінецький. Тут виготовляли чоловічі та жіночі сорочки, скатерки, порт'єри. Працювали за народними зразками, а також за малюнками місцевих художників-самоуків В. Полінецького та Н. Луценка [24, с. 18].

Майстри артілі взяли участь у численних конкурсах і виставках, отримуючи визнання та нагороди. Вони репрезентували вироби високого мистецького рівня в техніці «качалочка» та «низь».

1936 р. вишивальниці Параска Березовська та Марія Коржук стали одними з перших заслужених майстрів народної творчості в УРСР. Артіль і пізніше висилала своїх майстрів на різноманітні республіканські та всесоюзні художні конкурси та виставки, і вони поверталися лише з нагородами [24, с. 24].

До 1941 р. артіль спеціалізувалася на ручній вишивці та виробництві килимів. Під час нацистської окупації її зруйнували і вона припинила свою діяльність.

У післявоєнний період постало питання хоча б мінімального забезпечення населення предметами широкого вжитку. Ще постановою РНК СРСР та ЦК ВКП(б) «Про заходи щодо збільшення виробництва товарів широкого вжитку та продуктів харчування з місцевої сировини» від 7 січня 1941 р. таке завдання було покладено на промислову кооперацію [25, с. 5-14]. Оскільки в умовах війни та повоєнної розрухи держава не мала коштів на відновлення відповідного механізованого фабрично-заводського виробництва, тому ставка на ручну працю кооперованих кустарів залишалася актуальною.

Відповідно до постанови Раднаркому УРСР та ЦК КП(б)У від 8 лютого 1944 р. за № 46 «Про відновлення і розвиток художніх промислів в Україні» [26, арк. 9] відновлювалися художні артілі, за якими закріплювалися спеціалісти, а в разі необхідності навіть відкликалися з інших підприємств. Організаційно поновлювалася довоєнна структура управління.

28 червня 1944 р. відновила свою роботу артіль «Жіноча праця» [19, арк. 1]. Виробничу роботу артіль розпочала з жовтня 1944 р. До квітня 1946 р. підпорядковувалася Київській міжоблхудожпромспілці, з травня 1946 р. – Вінницькій.

Довелося докласти чимало зусиль першим післявоєнним керівникам та й усьому трудовому колективу артілі, щоб створити хоч якісь умови для роботи працівників. Труднощів було багато: не було відповідного приміщення (деякі бригади й на кінець 1947 р. не мали приміщення), на перших порах самі заготовляли паливо, не вистачало сировини, по декілька місяців не виплачувалась зарплата [19, арк. 31].

Як зазначає 81-річна Галина Калетник, яка 1946 р. була у числі перших 20 дівчат, які найнялися на фабрику по війні: «За полотно, з якого ми робили сорочки, нам були парашути. Один тільки Бог знає, як

тяжко було їх пороти. Їх голкою проколоти не можна було. Привезуть ці парашути, ми їх порозбираємо додому, а потім приносимо на фабрику. Півмісяця вдома вишиваємо, а півмісяця в полі, бо на роботу ходити теж треба було. Після війни на фабриці навіть сісти не було де. Хто на вікні, хто на полу. При каганцеві вночі вишивали» [27].

У 1945 р. артіль об'єднувала майстринь із навколишніх сіл, зокрема с. Клембівка Ямпільського району та його колгоспів «Більшовик», «8 Березня», «РСЧА» (Робітничо-селянська Червона армія), сіл Ратуш і Кетроси Ямпільського району та с. Борівка Чернівецького району [28], в 1946 р.: с. Яланець, Стіна, Кетроси [19, арк.4].

В 1945 р. в артілі існувало 6 бригад ручної вишивки (103 чол.), 1946 р. – 7 (103 чол.), в 1947 р. – 11 (з них 4 молодіжні), 1948 – 7, 1949 – 7 [19, арк. 17, 39] Кількість працівників підприємства постійно змінювалася. Адже артіль охоплювала переважно жінок, які працювали у вільний від польової та домашньої роботи час. В перші роки робота відбувалася переважно на дому, лише поступово відбудовувалися майстерні. Основна спеціалізація на час відновлення – ручна вишивка.

В 1945 р. працювало 350 чоловік, 1946 р. – 363 особи; 1947 р. – 387 осіб (з них в спільній майстерні 97 осіб й 290 «надомниць»); 1948 р. – 508 (з них зайнятих на виробництві – 91 люд.), 1949 р. – 525 (з них зайнятих на виробництві – 91 люд.) [29, арк. 58; 30, арк. 1; 31, арк. 92; 32, арк. 33]. В 1946 р. організовано килимовий цех по виготовленню килимів на горизонтальному станку.

На 1944 р. по артілі був затверджений план в 80 000 тис. руб., який виконано на 71 тис. руб.; 1945 р. – 450 000 тис. руб. (реалізовано на 83%); 1946 р. – 508 000 тис. руб. (реалізовано на 66%). Невиконання плану в 1946 р. пов'язано з тим, що артіль в I кварталі не була забезпечена сировиною, а це вирішальний квартал в даному промислі, оскільки ще не розпочалися польові роботи [19, арк. 2] й підпорядковувалася Київській міжоблхудожпромспілці до травня місяця, з червня – Вінницькій; 1947 р. – 688,1 тис. руб., (зокрема художня вишивка – 640,1 тис. руб., по ткацтву – 20 тис. руб., по килимах – 21 тис. руб., по «коврових» виробках – 7 тис. руб. [33, арк.18]. В цьому році план не виконано по ткацтву та «ковроділллю», бо для ткацтва не поступила сировина від Союзу, а для коврів не було фарб; 1948 р. – 800 000 тис. руб. (зокрема художня вишивка – 695 тис. руб., килими – 105 тис. руб.) [23, арк. 47]. Зокрема, план по вишивці реалізовано на 801,7 тис. руб. (100,2 %), а по ковроділллю реалізовано на 75%.

Правління артілі свою роботу спрямовувало на виконання і перевиконання виробничого плану та покращення якості продукції й працювало за планом, який був затверджений на засіданні правління. Правління артілі складалося з 5 осіб: голова правління, заввироництвом, вона ж й замісник, бухгалтер, завскладом [33, арк. 3].

В 1946 р.: Британ Тетяна Самойлівна – голова правління, Головата Анастасія Михайлівна – голова правління (серед року перейшла працювати до Вінницької ОХПС); Милимко Єлизавета Пилипівна – заввиробництвом; Тетюєва Параска Кирилівна – ст. бухгалтер; Корольок Марія Володимирівна – плановик, Кучер Денис Петрович – агент постачання [33, арк. 6]. З 1947 р. правління складається з 7 осіб: Британ Тетяна Самойлівна – голова правління; Милимко Єлизавета Пилипівна – заввиробництвом (з липня Іванюк Марія Петрівна); Крива Єлизавета Пилипівна-інструктор, Тетюєва Параска Кирилівна – ст. бухгалтер; Петрик Ірина Василівна, Волянська Ксеня Михайлівна, Кирган Олена Федорівна [33, арк. 19]. В подальші роки голова правління, заввиробництвом та бухгалтер не змінювалися, мінялися працівники на посадах агента постачання, плановика тощо, з березня Корольок А. П. [34, арк. 18].

В асортименті вишиваних виробів ручної роботи в 1946 р.: чоловічі сорочки білі (низь), чоловічі сорочки сірі (українки), чоловічі сорочки кремові, чоловічі сорочки білі (українки), чоловічі сорочки сірі, чоловічі сорочки кремові (низь), жіночі плаття білі, жіночі плаття сірі, жіночі плаття кремові, жіночі блузи перкаль, жіночі блузи мад., жіночі блузи креп-мелонжет, жіночі блузи креп-жоржет, жіночі блузи шифон, жіночі блузи вільні, жіночі блузи вуаль, жіночі блузи батист, жіночі блузи, чоловічі рубашки, скатертини вставочні, скатерки, гардини, жіночі сорочки, наволочки, серветки, дитячі плаття, дитячі плаття майя, дитячі сорочки, хустинки перкальові та ткацтва – прапор (знамена), килим [34].

Щороку асортимент розширювався за рахунок жіночих та чоловічих сорочок, плать, блуз, хлопчачих сорочок, дитячих плать, сарафанів, серветок, скатертин, наволочок, гардин, (фіранок) та килимів й килимових виробів. Основу продукції складали чоловічі сорочки (групи обробки – 40, 42, 46, 48, 36, 37, 39, 13, 12), жіночі сорочки (групи обробки – 26, 22, 12, 5), жіночі плаття (група обробки – 12, 36, 42, 38, 5), жіночі блузи (групи обробки 32, 35, 26, 13, 5), дитячі плаття (група обробки – 26, 38, 5), дитячі сорочки (групи обробки – 29, 26, 27, 5), наволочки (група обробки – 12), серветки (група обробки – 13), серветки-носовички (група обробки – 5) та наволочок (група обробки – 13). Найбільша кількість сорочок стабільно планувалася для груп обробки 32-ї та 36-ї, решта продукції мала радше утилітарне використання, оскільки групи обробки були малими [34].

Серед відомих працівників артлі були майстри народної творчості Параска Березовська та Марія Коржук, «Відмінники промкооперації України»: Куштир Марія Іванівна – вишивальниця 1-ї бригади, Волошин Докія Петрівна – вишивальниця 2-ї бригади, Постовой Марія Климівна – вишивальниця 3-ї бригади, дипломники та стахановці.

З 1946 р. в артлі значну увагу приділяли культмасовій роботі. Вона була спрямована на виконання виробничого плану і взяття з вишивальниць соцзобов'язань. Регулярно проводилися в загальній

майстерні лекції та бесіди з різних тем, відбувалося читання газет та журналів, випускали стінгазети. Діяло 5 гуртків: драмгурток, співучий гурток, гурток Осоавіахіму, гурток Червоного хреста та спортивний. Для популяризації та поширення досвіду стахановців в артілі була дошка пошани й дошка показників перехідного червоного прапора бригадних і молодіжної бригади.

В артілі діяла ревізкомісія, голова – Охримов Григорій Варламовича та БОТУБ (аббревіатура російською мовою, це «Бюро охорони праці і покращення побуту»), яке очолював Петрук О.В. [35, арк.26]. Завдяки БОТУБУ в 1946 р. в с. Клембівка був відкритий дитячий садок на 50 місць для дітей членів артілі. Також допомагали членам артілі продуктами, сировиною, матеріальною допомогою, надавали путівки в санаторій, будинок відпочинку [35, арк. 24].

Постановою Української ради промислової кооперації № 72 від 14 жовтня 1949 р. всі існуючі обласні і міжобласні художпромради системи були ліквідовані та переведенні до безпосереднього підпорядкування «Укрхудожпромради» [36, арк. 56-89]. Наступна реорганізація промислового об'єднання художніх промислів «Укрхудожпром» проводилась до 1955 р. У підпорядкування «Укрхудожпрому» увійшли 52 фабрики художніх виробів. Зберігалось місцеперебування і попередні назви артілей: Вінницька область: Вінницька фабрика «Художекспорт»; Городківська ф-ка «Художня праця»; Клембівська ф-ка «Жіноча праця». 1960 р. артіль перетворюють на фабрику художніх виробів «Жіноча праця». 1974 р. у м. Вінниці було організовано фабрику «Вінничанка», до якої увійшла як філія і Клембівська фабрика «Жіноча праця».

Отже, артіль «Жіноча праця» відновила свою роботу в 1944 р. як реакція на крайню потребу виробництва товарів широкого вжитку. Артіль була не лише виробничим підприємством, а й творчою, мистецькою майстернею. Майстрині виготовляли вишитий одяг для жінок, чоловіків і дітей, предмети хатнього вжитку та килимові вироби.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА:

1. Кара-Васильєва Т. Українська вишивка. Київ : Либідь, 1993. 420 с.
2. Захарчук-Чугай Р. Українська народна вишивка. Західні області УРСР. Київ : Наукова думка, 1988. 190 с.
3. Сусак К. Р. Українське народне вишивання: навч. посіб. Київ : Наук. світ, 2006. 281 с.
4. Причепій Є., Причепій Т. Вишивка Східного Поділля. Київ : Родовід, 2007. 334 с.
5. Запаско Я. Українське народне килимарство. Київ : Мистецтво, 1973. 112 с.
6. Історія українського декоративного мистецтва: у 5 т. / голов. ред. Г.А. Скрипник; наук. ред. Т. В. Кара-Васильєва / НАН України, ІМФЕ М. Т. Рильського. Київ : Вид-во ІМФЕ, 2007–2016.
7. Кара-Васильєва Т.В., Чегусова З.А. Декоративне мистецтво України ХХ століття: у пошуках «великого стилю». Київ : Либідь, 2005. 280 с.

8. Падовська О. Килими Поділля : автореф. дис. ... канд. мистецтвозн.: 17.00.05. Львів, 1994. 27 с.
9. Нечипоренко С. Український килим. Київ, 2007. 156 с.
10. Варивончик А.В. Реорганізація промислового об'єднання «УКРХУДОЖПРОМ» та присвоєння товарного знаку // Мистецтвознавчі записки. 2019. Вип. 35. С.137-144.
11. Кароєва Т.Р., Гребеньова В.О. Нормативна база функціонування художніх промислів УРСР у повоєнний період (1944-1949)// Старожитності Лукомор'я. 2024. №1 (22). С. 125-132. DOI: <https://doi.org/10.33782/2708-4116.2024.1.254>
12. Кароєва Т.Р., Гребеньова В.О. Чоловіча сорочка в асортименті вишивального промислу України повоєнного часу (1945-1949)//Народна творчість та етнологія. 2024. № 2 (402). С. 58-67.
13. Гребеньова В.О., Жмуд Н.В. Відновлення діяльності Немирівської артлі «Червона вишивальниця» (1944-1947) // Вінниччина: минуле та сьогодення. Краєзнавчі дослідження. Матеріали XXXIV Вінницької всеукраїнської наукової історико-краєзнавчої конференції, 3 листопада 2022 р. Вінниця, 2022. С.181-184.
14. Прусевиц А. Народное вышивание // Кустарные промыслы Подольской губернии. Киев, 1916. С. 305-334.
15. Білозерова Л. Вишивальниці з Клембівки. Одеса, 1970. 28 с.
16. Віннік С. Вишивка в с. Клембівці (Ямпільський район Вінницької області) // Матеріали до етнології Поділля. Вип. 1. За наук. ред. В. А. Косаківського. Вінниця : Діло, 2005. С. 53-58.
17. Віннік С. Ткацтво та килимарство в с. Клембівці (Ямпільський район Вінницької області). Там само. С. 58-59.
18. Мамину сорочку пригорну до серця. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://ukurier.gov.ua/uk/articles/maminu-sorochku-prigornu-do-2013/>
19. Державний архів Вінницької області (далі – ДАВіО). Ф. 3495, оп. 1, спр. 98, 64 арк.
20. ДАВіО. Ф. 3495, оп. 1, спр.175, 28 арк.
21. ДАВіО. Ф.3495, оп. 1, спр. 371, 50 арк.
22. ДАВіО. Ф. 3495, оп. 1, спр. 413, 55 арк.
23. Коцюбинський М. Вироби селянок з Поділля на виставці в Чикаго. Твори в шести томах. Т. 4. Київ, 1962. С. 19-21.
24. Історія декоративного мистецтва України: у 5 т. Т. 4. / голов. ред. Г.Скрипник, НАН України, ІМФЕ ім. М. Рильського. Київ, 2011. 512 с.
25. Постановление Совнаркома СССР и ЦК ВКП (б) «О мероприятиях по увеличению производства товаров широкого потребления и продовольствия из местного сырья. Решения партии и правительства по хозяйственным вопросам. Сборник документов за 50 лет: в 5 т. Т. 1941-1952 годы. Москва : Политиздат, 1968. С. 5-14.
26. ДАВіО. Ф.5043, оп.1, спр. 2, 17 арк.
27. Тисячна Т. Моя мета – створити сучасне, потужне, конкурентоспроможне підприємство. [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://gazeta.ua/articles/vinnitsa-newspaper/_moya-meta-stvoriti-suchasne-potuzhne-konkurentospromozhne-pidpriyemstvo/463062
28. ДАВіО. Ф. Р-3495, оп. 1, спр. 317, 30 арк.
29. ДАВіО. Ф. Р-3495, оп. 1, спр. 318, 130 арк.
30. ДАВіО. Ф. Р-3495, оп. 1, спр. 63, арк.1.
31. ДАВіО. Ф. Р-3495, оп. 1, спр. 62, арк. 92.
32. ДАВіО. Ф. Р-3495, оп. 1, спр. 165, арк. 33.
33. ДАВіО. Ф. Р-3495, оп. 1, спр. 413, 55 арк.
34. ДАВіО. Ф. Р-3495, оп. 1, спр. 175, 28. арк.

35. ДАВіО. Ф. Р-3495, оп. 1, спр. 98, 64 арк.

36. Центральний державний архів вищих органів та управління України. Ф. Р-4676, оп.1, спр. 4, арк. 56-89.

Тетяна Каросєва

КОМПЛЕКТУВАННЯ ЕТНОГРАФІЧНОЇ КОЛЕКЦІЇ ВІННИЦЬКОГО ОБЛАСНОГО КРАЄЗНАВЧОГО МУЗЕЮ (1948–1992)

У статті розглянуто комплектування етнографічної колекції Вінницького обласного краєзнавчого музею від 1948 р., коли започаткували нині діючу інвентарну книгу, до 1992 р., коли відбулася інституалізація етнографічних досліджень в закладі. Після розграбування під час нацистської окупації колекцію так й не вдалося кількісно відновити. З'ясовано, що вона пройшла кілька етапів інтерпретації, а в її комплектуванні перейшли від систематичного підходу до тематичного.

Ключові слова: етнографічна колекція, музейна колекція, Вінницький обласний краєзнавчий музей, комплектування.

Tetiana Karoieva

THE ETHNOGRAPHIC COLLECTION'S ACQUISITION IN THE VINNYTSIA REGION MUSEUM OF LOCAL HISTORY, HERITAGE AND NATURE (1948–1992)

The article examines the ethnographic collection's acquisition in the Vinnytsia Region Museum of Local History, Heritage and Nature from 1948, when the main inventory book was created, to 1992, when ethnographic research was institutionalized in the museum. After being looted during the Nazi occupation, the collection was never quantitatively recovered. It was found that it went through several stages of interpretation, and its acquisition moved from systematic to thematic.

Keywords: ethnographic collection, museum collection Vinnytsia Region Museum of Local History, Heritage and Nature, acquisition.

У 1938 р. було проведено останній перед німецько-радянською війною 1941–1945 рр. інвентаризаційний опис фондів нинішнього Вінницького обласного краєзнавчого музею (далі – ВОКМ). Згідно з ним, етнографічні предмети розподілялися приблизно так (за тодішньою класифікацією): килими, вишивки, тканини – 2500, гончарні вироби – 1000, пурим-бретель – 600, етнографічні речі – 150 [1, с. 167], тобто приблизно 4250 одиниць збереження. За описом [1] практики комплектування тодішній підхід можна назвати систематичним.

Під час нацистської окупації Вінниці музейні колекції значно постраждали. Крім поточних дрібних втрат, у листопаді 1943 р. з